

УДК 37.034

Ю. О. ХАЙРУЛІНА

м. Миколаїв, Україна

ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ: СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Розглядається генезис, сутність, форми, структура і функції художньо-педагогічної технології, як системної складової педагогічного процесу.

Ключові слова: художньо-педагогічна технологія, структура, функція, освітній процес, художня діяльність.

Постановка проблеми. Глобальна інформатизація, зміна пріоритетів з репродуктивної форми здобуття знань на інспірування пізнавальних мотивацій навчальної діяльності детермінують розширення функцій вчителя від адаптера інформації до креатора освітнього простору. У зв'язку з цим великого значення набуває поняття «педагогічна технологія», яке сповна відбиває парадоксальність ситуації у сучасній педагогічній науці, котра з одного боку тяжіє до гуманізації, доляючи спадок авторитарної системи індустріального суспільства, а з іншого існує в умовах високотехнологічного соціального кіберпростору.

Стан сучасної мистецької педагогіки також, у свою чергу, відображає загально педагогічну тенденцію технологізації освітнього процесу, тобто уніфікації кожного з етапів набуття знань, та перетворення процесу навчання в процес отримання інформаційно-знаннєвого продукту. Але сфера мистецтва, духовності, в якій перебуває художня педагогіка дещо нівелює «промисловий» акцент в процесах концептуально – методичного забезпечення освіти.

Необхідність теоретичного обґрунтування поняття «художньо – педагогічна технологія» обумовлює актуальність даної статті. У сучасних науково-педагогічних джерелах немає єдиного підходу до визначення цієї дефініції, тому нашою метою є уточнення даного концепта та створення структурно-функціональної моделі досліджуваного явища. Для визначення сутності поняття «художньо – педагогічна технологія» слід звернутися до базової категорії – «педагогічна технологія» з метою експлікації структурних компонентів та визначення функціональних детермінант останньої.

Педагогічна технологія, як категорія педагогічної науки набуває розповсюдження з 70 років ХХ століття. При цьому амплітуда артикуляції даного поняття досить широка та суперечна. Виявимо найбільш загальні положення в інтерпретації «педагогічної технології» з метою встановлення еволюції поняття в науко-

вих джерелах та виявлення суперечностей у її трактуванні.

Перша група дослідників виділяють **конструктивність та відтворюваність** головними ознаками педагогічної технології (Педагогічна технологія – сукупність психолого-педагогічних установок, що визначають спеціальний набір і компонування форм, методів, способів, прийомів навчання, виховних засобів; вона є організаційно-методичним інструментарієм педагогічного процесу (Б. Лихачов). Педагогічна технологія – це опис процесу досягнення планованих результатів навчання (І. Волков).

Друга група дослідників зосереджується на **змістовій складовій** в визначенні технології (М. В. Кларін предметом технології навчання вважає конструювання систем шкільного навчання і професійної підготовки, О. Е. Коваленко зосереджує увагу на взаємодії учня і викладача, яка складається з двох видів діяльності – викладання й учіння, тісно пов'язаних між собою, В. Беспалько визначає, що педагогічна технологія – це змістовна техніка реалізації навчального процесу).

Системність та універсальність виділяються третьою групою вчених, як детермінанти педагогічної технології, так, за визначенням ЮНЕСКО це «системний метод створення, застосування й визначення всього процесу викладання та засвоєння знань із обліком технічних і людських ресурсів та їхньої взаємодії, що ставить своїм завданням оптимізацію форм освіти». М.В. Кларін трактує педагогічну технологію, як «системну сукупність і порядок функціонування всіх особистісних, інструментальних і методологічних засобів, використовуваних для досягнення педагогічних цілей».

Підводячи підсумок термінологічного дискурсу, слід дефініувати поняття «педагогічна технологія», оскільки базові паттерни морфогенезу та функціональні закономірності «педагогічної технології» мають екстраполюватися на поняття «художньо-педагогічна технологія».

гія», як на похідне. Отже, **педагогічна технологія – це лінійна система організації освітнього процесу**. Системність виражена в багатоаспектності та взаємозалежності елементів даного явища, лінійність відображає напрям розгортання та послідовність дій та процесів, іманентних технології, які розвиваються експоненціально реальному часу та спрямовані на досягнення конкретної мети, а точніше – на отримання певного продукту. Технологічний підхід на відміну від традиційного пронизує весь навчальний процес – від «ядерних зон» – зародження майбутнього знання на концептуальному рівні, до перевірки отриманого знання, як продукту освітнього процесу, та здійснює вплив на життєздатність особистості у конкретному культурологічному середовищі.

Педагогічна технологія, як і будь-яке системне явище має свій генезис, морфологію, та функції, які властиві кожній з підсистем. Відповідно до теорії структурно-функціонального аналізу «кожна з системних одиниць організації повинна бути функціональною, тобто робити свій внесок у діяльність особистості у дискурсі досягнення організаційних цілей». Отже розглянемо складові компоненти педагогічної технології з точки зору функціональної значущості кожної зі складових для життєдіяльності загального явища (схема 1).

Концептуальна складова – здійснює регуляцію внутрішніх зв'язків і діяльності інших компонентів системи «педагогічної технології», відповідає за загальну організацію процесу навчання, окреслює стратегічні засади: цілі, завдання, принципи, закономірності навчання, очікуваний результат, компетентнісні вимоги.

Змістова складова – відповідає за інформаційно-змістове навантаження кожного з елементів «педагогічної технології», структурування, логіку розгортання освітніх компонентів.

Інструментальна складова – містить тактичний арсенал педагогічної технології: предметну методику, локальні прийоми, засоби та форми організації навчального процесу.

Діагностична складова (корелят) – сприяє адаптації системи в цілому, підвищуючи стійкість елементів, організує

взаємодію компонентів педагогічної технології, відповідає за прогнозування проміжних та кінцевих результатів навчання, розробку та обґрунтування форм моніторингу та корекції навчального процесу.

У науково – педагогічних джерелах класифікування «педагогічної технології» здійснюються за широким колом підстав: за видами педагогічного впливу на учнів, за можливістю інтеграції в традиційну систему навчання, за компонентами методичної системи, за технологічними моделями навчання (О.Б. Єпішева, Д.Ю.Трушніков). Найбільш поширеною є класифікація педагогічних технологій Г. Селевка. Наприклад, за цільовою орієнтацією на сфери і структури індивіда автор виділяє наступні технології: інформаційні, операційні, емоційно – художні, емоційно-моральні, технології саморозвитку, евристичні, практичні, і сфери психофізіологічного розвитку

Ми пропонуємо наступну класифікацію технологій (схема 2).

Внесемо уточнення в кожну з класифікаційних груп (схема 3-5).

Проаналізувавши морфологічну будову та функціональний зміст складових педагогічної технології, звернемося до проблеми визначення сутності «художньо-педагогічної технології», оскільки дане поняття є достатньо розповсюдженим у науковому дискурсі, однак чіткого визначення не отримало. Так, скоріше виключенням, є трактування Л.П.Мінгазової: «під художньо-педагогічною технологією розуміється сукупність форм, методів та засобів, що забезпечують цілеспрямовану регуляцію художньо-творчої, художньо-комунікативної

Схема 1. Структура педагогічної технології

Схема 2. Класифікація педагогічних технологій

Схема 3. Класифікація педагогічних технологій за об'єктом педагогічної взаємодії

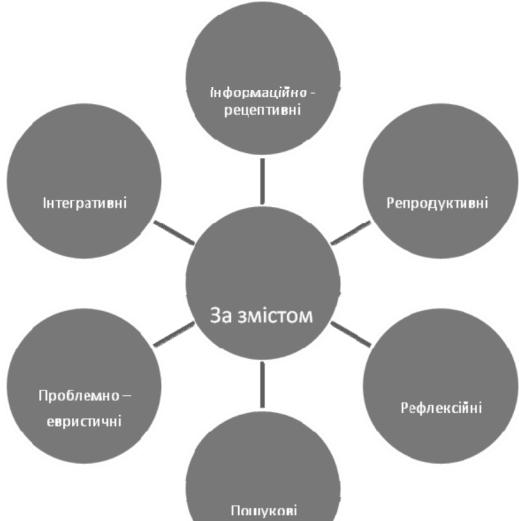

Схема 4. Класифікація педагогічних технологій за змістом педагогічної взаємодії

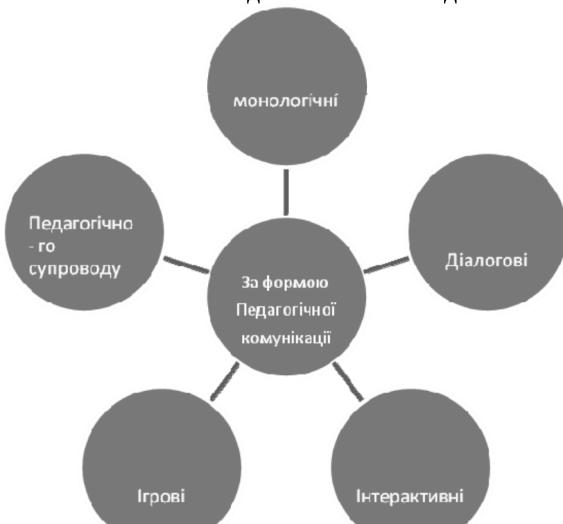

Схема 5. Класифікація педагогічних технологій за формою педагогічної комунікації

та художньо-організаційної діяльності, співвіднесеною з метою і діагностикою розвитку особистості». Як бачимо, головним критерієм виступає художня діяльність, яка визначає форми і методи освітніх процесів. Таким чином, «художньо-педагогічна технологія – система організації освітнього простору, яка детермінується закономірностями художньо – естетичної свідомості і діяльності».

Як будь-яке явище «художньо-педагогічна технологія» являє собою процес і продукт. Художньо-педагогічна технологія як діяльність в умовах освіти розкриває механізм навчання та виховання, який реалізується через різноманітні форми художньо-естетичної перцепції, комунікації та співтворчості. Пізнання та інтерпретація явищ та процесів реальності, формування картини світу, становлення світогляду та світоглядної культури через призму художнього образу в контексті навчання та виховання стає змістовим наповненням як художньо-естетичної освіти взагалі, так і художньо-педагогічної технології, як її функціонального органу зокрема.

Різні джерела пропонують певний перелік та класифікацію технологій, які презентуються, як художньо-педагогічні, або використовуються у художньо-естетичній освітній практиці. Так, Масол Л.М. пропонує у підготовці вчителів до інтегрованого викладання мистецьких дисциплін застосовувати наступні художньо-педагогічні технології: партнерські, художньо-інтегративні, інтерактивні, ігрові, проективні, сугestивні тощо. Погоджуючись із даним переліком лише додамо, що абияка педагогічна технологія стає художньою, коли її змістовна складова утворена художньо-естетичною інформацією, а інструментальною основою стає процес художньо-естетичної комунікації.

Художньо-педагогічна технологія як продукт має дві форми:

А) суб'єктивовану – музично-пластичну рухливість людини, що є результатом розвитку її тілесності, що гармонізує взаємодію біологічного і соціального у структурі людського організму.

Саме вона, музично-пластична рухливість біологічного організму людини, забезпечує гнучкість матричної структури особистості і здатна швидко відтворювати у художніх образах вплив зовнішнього середовища і створювати власні образи, у тому числі й естетичного походження, оскільки на основі розвиненої природної властивості сприйняття музичного

матеріалу у її структурі формується і функціонує музична свідомість, що одухотворює тілесність людини. У цьому полягає механізм її впливу на особистість.

Б) об'єктивовану – як сукупність знань, що відтворюється і подається у підручниках і посібниках

Отже проаналізувавши явище художньо-педагогічної технології, ми дійшли певних висновків. Необхідне подальше дослідження та обґрунтування поняття «педагогічна технологія» в контексті Гуманної педагогіки Шалви Амонашвілі, оскільки цей освітній феномен лякає освітян – практиків своєю технократичною антиантропною етимологією і тому дослідники спираються на грецьке значення «технo» – майстерність, мистецтво, «логос» — наука), для презумпції полягання індустріального поняття в освіті, що позиціонується, як така, що має інтенцію на гуманізацію та гуманітаризацію.

Складно за допомогою лінгвістичних вправ відокремити зміст поняття від явища, яким би чином не посилалися би на античне коріння, на поєднання в «технo»: «епістеміо» – чистого знання та «емпіріо» – практичного досвіду, які інтегруються у **практичне знання**, зміст поняття «технологія» і для фахівця, і для пересічної людини – це, насамперед, **ретельний опис процесу досягнення мети, а точніше отримання раніше запланованого технологом продукту**.

Сучасна педагогіка – це складова інформаційного простору, що базується на теоріях психохідактики, кібернетики, управління та менеджменту, та спрямована на реалізацію ідеї повної керованості навчальним процесом, а педагогічна технологія виступає своєрідним функціоналом, який посилює імпульс, отриманий із теоретичної сфери, трансформує його відповідно умовам педагогічного буття та виводить його у сферу практичної діяльності і матеріалізує її у структурі людини і суспільстві специфічними педагогічними продуктами: му-

ХАЙРУЛЛИНА Ю. А.

ХУДОЖЕСТВЕННО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ТЕХНОЛОГИЯ: СТРУКТУРНО-ФУНКЦИОНАЛЬНЫЙ АНАЛИЗ

Рассматривается генезис, сущность, формы, структура и функции художественно-педагогической технологии как системной составляющей педагогического процесса.

Ключевые слова: художественно-педагогическая технология, структура, функция, образовательный процесс, художественная деятельность.

KHAYRULLINA U. A.

STRUCTURAL AND FUNCTIONAL ANALYSIS OF ARTISTIC – EDUCATIONAL TECHNOLOGY

The review of the genesis, main points, forms, structure and facility of the Artistic – educational technology as the systemic component of the educational process has made.

Key words: artistic – educational technology, structure, facility, the educational process, artistic activity.

зично-пластичною рухливістю людини і дидактичними розробками.

Базові паттерни організації педагогічної технології розповсюджуються на структуру художньо-педагогічної діяльності, яка відрізняється інформативною наповненістю змістового компонента і гармонійною взаємодією людини і суспільства, учня і середовища на етичних засадах.

Художньо-педагогічна технологія реалізує загально дидактичні завдання в сфері мистецької освіти, при цьому надзадача її полягає у перенесенні засобів художнього пізнання на процес пізнання світу взагалі за рахунок актуалізації чуттєвого досвіду, розширення естетичного спектру, емоційного проникнення та емпатії, діалогових форм комунікації та саморефлексії, нарешті, чуттєвою культурою.

Література

1. Бех В.П. Человек и Вселенная: когнитивный анализ: Монография. –Запорожье: «Просвіта», 2007.
2. Епишева О.Б, Трушников Д.Ю Инновационные процессы в образовании. Учебник для соискателей дополнительных (к высшему) квалификаций «Преподаватель высшей школы» и «Преподаватель», аспирантов и соискателей ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.08 — «Теория и методика профессионального образования». — Тюмень, 2009
3. Масол Л.М. Методика навчання мистецтва у початковій школі: Посібник для вчителів / Л.М.Масол, О.В.Гайдамака, Е.В.Белкіна, О.В.Калініченко, І.В.Руденко.- Х: Веста: Видавництво «Ранок», 2006. – 256с.
4. Підласій І.П. «Практична педагогіка або три технології». Інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти — К: Видавничий Дім «Слово», 2006.- 616с.
5. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук., метод. посіб./ О.І. Пометун, Л.В. Пироженко. За ред.. О.І.Пометун. — К.: Видавництво А.С.К., 2004. — 192 с.: іл.
6. Слободчиков В. Категория личности в психологии и педагогике развития // Вопросы психологии. — 1991. — №2.- С.37—49
7. Селевко Г.К. Педагогические технологии на основе информационно-коммуникационных средств / Селевко Г.К. – М.: НИИ школьных технологий, 2005. — 208 с. — (Серия «Энциклопедия образовательных технологий»).